

Annex A – General reporting format for the 2007-2012 report

0. Member State	Use 2 digit code according to list on the Reference Portal
------------------------	--

1. Main achievements under the Habitats Directive

1.1. Text in national language	<i>Max 2 pages</i>
---------------------------------------	--------------------

Aanwijzing van Habitatrichtlijngebieden

Het wettelijke proces van aanwijzing van Habitatrichtlijngebieden (SCI's) startte met een publieke consultatie van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze publieke consultatie vond plaats in 2007 voor 104 gebieden, voor 29 in 2008, voor 9 in 2009 en 1 in 2010. In totaal werden meer dan 10.000 zienswijzen ingediend, afkomstig van zeer diverse betrokkenen. Definitieve aanwijzingen worden opgesteld rekening houdend met deze zienswijzen en met ecologische gegevens van de gebieden.

Er is ook begonnen aan het opstellen van beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden, hetgeen verplicht is in Nederland. De beheerplannen bevatten onder andere gedetailleerde kaarten van de habitattypen en het voorkomen van soorten. Doelen voor het gebied worden in tijd en ruimte uitgewerkt. Daarbij worden de noodzakelijke maatregelen beschreven en wordt aangegeven.

In de rapportageperiode zijn 39 gebieden definitief aangewezen. Deze aanwijzingen zijn gedaan door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, en na oktober 2010 door de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. De aanwijzingsbesluiten staan open voor beroep. In totaal zijn er 139 beroepen ingediend over 34 gebieden. Van deze zijn er 15 gegrond verklaard. Als gevolg van uitspraken van de Raad van State zijn vervolgens de aanwijzingsbesluiten van 8 gebieden aangepast:

- Enkele minimale aanpassingen;
- Een grote uitbreiding was noodzakelijk voor een marien gebied (Noordzeekustzone), resulterend in een toename in oppervlak van 1000 km² (terwijl het oorspronkelijke gebied 240 km² was);
- In een geval is de aanwijzing ingetrokken, omdat de gebiedsbegrenzing onvoldoende onderbouwd was met ecologische gegevens (Kolland & Overlangbroek, nieuwe aanwijzing onderweg).

Mariene gebieden

In 2008 zijn vier mariene gebieden aangemeld bij de Europese Commissie. Twee daarvan zijn aangewezen als Natura 2000-gebied: Vlake van de Raan en Noordzeekustzone. De andere twee, Doggersbank en Klaverbank, worden aangewezen zodra de Natuurbeschermingswet ook van kracht is op de Exclusieve Economische Zone (EEZ). De bescherming van de Doggersbank wordt trilateraal opgepakt met Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Voor de twee gebieden in de territoriale wateren is er een akkoord gesloten tussen natuurorganisaties, visserij en overheid over de (zonering van) te nemen visserijmaatregelen (inclusief voor visserij gesloten gebieden). Voor de gebieden in de EEZ is in het FIMPAS-project (zie www.noordzeenatura2000.nl) gewerkt aan visserijmaatregelen. Om die maatregelen ook op niet-Nederlandse vissers toe te passen is instemming vereist van de Europese Commissie. In de periode 2009-2012 is onderzoek gedaan naar de noodzaak van het aanwijzen van meer Habitatrichtlijngebieden. Dit onderzoek krijgt voor gebied Borkumse Stenen nog een vervolgonderzoek: de stenige structuren, die kenmerkend zijn voor habitattypen riffen zijn in het gebied aangetroffen. Nader onderzoek moet uitwijzen of ook de bij het habitattypen behorende leefgemeenschappen aanwezig zijn. Een besluit over wel of niet aanmelden dan dit gebied als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn is voorzien voor het jaar 2015.

Natura 2000 uit haar isolement

Bij de implementatie van Natura 2000 is steeds nadrukkelijk de koppeling gelegd met andere activiteiten in en rondom de Natura 2000-gebieden. Zo is in samenwerking met de luchtvaartindustrie een gedragscode voor de kleine luchtvaart opgesteld, die aangeeft hoe verstoring in de Natura 2000-gebieden voorkomen kan worden. Ook met de recreatiesector is een goede samenwerking aangegaan. Onderdeel hiervan is een studie waarbij in kaart is gebracht

welke recreatieactiviteiten effect kunnen hebben op welke Natura 2000-waarden. Dit kan worden gebruikt als handvat ter ondersteuning bij de vergunningverlening.

Programmatistische Aanpak Stikstof (PAS)

In Nederland is de depositie van stikstofverbindingen uit de lucht op veel plaatsen hoger dan de kritische depositiewaarde van menig habitatype. Economische activiteiten in de nabijheid van Habitatrichtlijngebieden van het Natura 2000-netwerk kunnen beperkt worden als daarmee de depositie van stikstof verhoogd gaat worden. In de loop van de afgelopen periode sneuvelden veel vergunningaanvragen voor economische initiatieven in juridische procedures, omdat onvoldoende duidelijk was of er significante schade veroorzaakt werd in een nabijgelegen Habitatrichtlijngebied.

Om die reden is Nederland, na advies van de commissie Trojan, in 2009 gestart met de Programmatistische Aanpak Stikstof (PAS). De PAS is nieuw beleid waarmee ingezet wordt op schonere productietechnieken in de landbouw, herstelmaatregelen in de stikstofgevoelige natuur en benutten van ontwikkelingsruimte. Middels het rekenmodel AERIUS kunnen de effecten van het generieke beleid op stikstof-concentraties worden berekend voor de komende 3 decennia. Tevens is het mogelijk is om verhogingen in de emissies bij initiatieven (bijvoorbeeld wegverbredingen, invoeren van 130 km/u op snelwegen, bedrijfsuitbreidingen) door te rekenen voor de omgeving. Het feitelijke doel van dit systeem is om bij voldoende generieke daling van de stikstofdepositie een (klein) deel van die daling af te romen om economische activiteiten mogelijk te maken. Dit heet "ontwikkelingsruimte".

In de zomer van 2010 is het Voorlopige Programma Stikstof (VPAS) vastgesteld. Daarin staat op hoofdlijnen het probleem beschreven waarvoor de PAS een oplossing moet bieden, en de aanpak waarmee dat gaat gebeuren. Uiteindelijk zal de definitieve PAS in 2014 aan de Tweede Kamer worden aangeboden en in werking treden.

Atlantisch seminar

In 2012 organiseerde Nederland een tweedaagse workshop in Den Haag en een driedaags seminar in Bergen voor 120 vertegenwoordigers uit de landen van de Atlantische Biogeografische regio. Het systeem van biogeografische seminars is een initiatief van de Europese Commissie. Het heeft tot doel om kennis van experts en beleidsmakers over problemen, oplossingen en acties te delen met het oog op verbetering van kwaliteit en beheer van Natura 2000-gebieden. Op deze manier legt dit proces de impliciete kennis vast die bestaat uit de ervaring van de experts, beleidsmakers en praktijkdeskundigen van de verschillende lidstaten in de betreffende biogeografische regio. Het proces is daarom een unieke kans om informatie uit te wisselen en samenwerking te bevorderen binnen en tussen landen.

Het seminar heeft een groot aantal acties geïdentificeerd die de uitvoering van de Natura 2000 maatregelen versnellen. De betrokken lidstaten van de Atlantische regio gaan deze acties in de aankomende periode gezamenlijk uitvoeren.

Monitoring

De terrestrische monitoring van soorten planten en dieren wordt geregeld in het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Het NEM voert meetnetten uit met gestandaardiseerde veldprotocollen voor: planten, vogels, vleermuizen, dagactieve zoogdieren, hazelmuis, reptielen en amfibieën, dagvlinders, libellen, paddenstoelen, mossen en korstmossen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zorgt voor de statistische bewerking van de gegevens. Sinds 2007 is het verspreidingsonderzoek voor soorten van Bijlagen II en IV ook ondergebracht in het NEM. Zo'n 16.000 professionals en vrijwilligers verzamelen de gegevens. Het is hiermee een goed voorbeeld van "Citizen Science".

Voor de dataopslag van soorten is de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) ontwikkeld. Deze database is ook voor andere partijen toegankelijk. Met Rijkswaterstaat wordt sinds 2012 gewerkt aan een gezamenlijk monitoringprogramma ten behoeve van de Habitatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Marien. Voor de gezamenlijke dataontsluiting wordt gewerkt aan een "Informatiehuis Marien".

Ten behoeve van het faciliteren van gemeenten bij vergunningverlening is een indicator ontwikkeld voor het beoordelen van de effecten van bepaalde maatregelen op soorten. Eind 2013 gaat deze in werking.

Met de provincies zijn afspraken gemaakt over het opstellen van gestandaardiseerde habitattypenkaarten. In de komende jaren zullen die karteringen allemaal op dezelfde wijze worden aangeleverd.

1.2. Translation into English

Designation process

The legal process for the designation of Habitat Directive sites (SCI's) started with public consultation of draft designation decisions. Public consultation took place for 104 sites in 2007, 29 in 2008, 9 in 2009 and 1 in 2010. In total over 10,000 reactions were received from a broad array of stakeholders. Final decisions were prepared, considering the comments and ecological data on the sites.

The drafting of Natura 2000 management plans, which are obligatory in the Netherlands, was also started. The management plans include the detailed mapping of habitat types occurring at the site. Also the measures necessary, to achieve the objectives, are being described in the management plans including the period in which the results should be achieved.

The formal designation decisions for 39 sites were taken by the Minister of Agriculture, Nature and Food Quality, and after October 2010 by the State Secretary of Economical Affairs, Agriculture and Innovation. The decisions are open for judicial review. In total 139 appeals were lodged concerning 34 sites. Of these, 15 appeals were considered well-founded. As a result of these court rulings the designation decisions of 8 sites had to be amended:

- Some amendments concerned minor changes;
- A major extension was necessary for the marine area (Noordzeekustzone), resulting in an area increase of over 1000 km² (while the original area was 240 km²);
- In one case, the designation has been annulated because the site delimitation was considered insufficiently justified by ecological data (Kolland & Overlangbroek, new decision pending).

Marine sites

In 2008 the European Commission was notified of four marine areas. Two areas were designated Natura 2000 sites: Vlake van de Raan and Noordzeekustzone. The two remaining sites, Doggersbank and Klaverbank, will be designated when the Nature Conservation Act enters into force in the Exclusive Economic Zone (EEZ). The conservation of Doggersbank will be addressed at trilateral level with the United Kingdom and Germany. For the two sites in the territorial waters, an agreement was made between nature organisations, the fisheries sector and government about the zoning of fisheries measures to be taken, including those areas closed to fisheries. For the EEZ areas, fisheries measures were addressed under the FIMPAS-project (see www.noordzeenatura2000.nl). Also applying those measures to non-Dutch fisheries requires approval by the European Commission. In the period 2009-2012 the need to designate more Habitat Directive sites was studied. A follow-up study will be carried out for the area Borkumse Stenen: the stony structure typical of the reefs habitat type was found in the area. Further research must provide evidence about possible communities that can usually be found in this habitat type. A decision about the possible designation of this area as a special protection area is expected to be taken in 2015.

Natura 2000 no longer isolated

The implementation of Natura 2000 has increasingly focused on the link with other activities in and around the Natura 2000 sites. In coordination with the aviation sector, a code of conduct for light aircraft was drawn up, indicating how to prevent disturbing Natura 2000 sites. Good cooperation was also set up with the recreation sector, including a study into the possible effects of leisure activities on Natura 2000 values. This can be used as a point of reference to support granting permits.

Programmatic Approach Nitrogen (Programmaticshe Aanpak Stikstof/PAS)

In many places in the Netherlands the application of nitrogen compounds from the air is higher than the critical load of many habitat types. Economic activities close to Habitat Directive sites from the Natura 2000 network can be reduced if they prove to increase the application of nitrogen. In recent months many permit applications for economic initiatives did not pass the legal proceedings stage as it was not sufficiently clear if they would cause substantial damage to the nearby Habitat Directive sites.

Following advice from the Trojan Commission, the Netherlands therefore started the Programmatic Approach Nitrogen (Programmatiese Aanpak Stikstof - PAS) in 2009; a new policy with a focus on cleaner production techniques in agriculture, remedial measures in nitrogen-sensitive nature and making use of the economic opportunities available. Using the AERIUS calculation model, an

assessment of the effects of the generic policy on nitrogen levels for the next 30 years can be made. It is also possible to assess the increase in emissions through initiatives like road widening, the introduction of 130 km/h zones on motorways or business expansions for the surrounding area. The real objective of this system is to generate substantial reductions in nitrogen application, thus allowing a small part of this reduction to be given back to the agricultural sector to facilitate new economic activities. This procedure is called ontwikkelingsruimte (which refers to making use of the economic opportunities available).

The Provisional Nitrogen Programme (Voorlopige Programma Stikstof - VPAS) was established in the summer of 2010. This outlines the problems the PAS will have to solve and the approach required to achieve this. In 2014 the final PAS will be presented to the House of Representatives before entering into force.

Atlantic seminar

In 2012 the Netherlands organised a two day workshop in The Hague and a three day seminar in Bergen for 120 representatives from countries of the Atlantic Biogeographical region. The system of biogeographical seminars is a European Commission initiative, aimed at sharing the knowledge of experts and policy makers about problems, solutions and actions, focused on improving the quality and management of Natura 2000 areas. In this manner, this procedure documents the implicit knowledge resulting from the experience of experts, policy makers and practical experts of the different Member States in the relevant biogeographical region. The process therefore offers a unique chance to exchange information and promote cooperation within and between countries. The seminar has identified a large number of actions that expedite the implementation of Natura 2000 measures. The Atlantic Region Member States involved will implement these actions together over the coming period.

Monitoring

The terrestrial monitoring of plant and animal species is done through the Network Ecological Monitoring (NEM). The NEM implements monitoring networks with standardised field protocols for: plants, birds, bats, diurnal mammals, dormice, reptiles and amphibians, butterflies, dragonflies, mushrooms, moss and lichens. Statistics Netherlands takes care of the statistical data processing. Since 2007, the study into the distribution of species from Annexes II and IV has also been included in the NEM. Around 16,000 professionals and volunteers collect the data, making it a good example of what is termed Citizen Science.

The National Database Flora and Fauna (NDFF) was set up for the storage of species data. This database is also accessible to other parties. Since 2012 the NDFF has worked together with the Directorate-General for Public Works and Water Management (Rijkswaterstaat) in setting up a monitoring programme for the Habitat Directive and the Marine Framework Directive. For the joint data access, NDFF and Rijkswaterstaat are working on 'Informatiehuis Marien' (marine information centre).

To support municipalities in granting permits, an indicator was developed to assess the effects of certain measures on species. This will become operative at the end of 2013.

Agreements have been made with the provinces regarding drawing up standardised maps on habitat types. In the coming years, all mapping will be delivered in the same way.

2. General information sources on the implementation of the Habitats Directive

– Links to information sources of the Member State

For the topics below give a link to Internet address(es) where to find the requested information or explain how to access this information.

2.1 General information on the Habitats Directive	http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur/natura-2000 http://www.natura2000.nl/
2.2. Information on the Natura 2000 network in the Member State	http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k

2.3 Monitoring schemes (Art 11)	http://www.netwerkecologischemonitoring.nl/
2.4 Protection of species (Art 12-16)	http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/biodiversiteit/planten-en-dieren-beschermen
2.5 Transposing of the Directive (legal texts)	<p><i>Nature Act (protection of sites):</i> http://wetten.overheid.nl/BWBR0009641/geldigheidsdatum_07-10-2011</p> <p><i>Flora and fauna act (protection of species):</i> http://wetten.overheid.nl/BWBR0009640</p>

3. Natura 2000 – site designation

Site designation on national level. Where appropriate give figures separately for terrestrial areas of sites excluding marine areas and marine sites as indicated below (see guidance document).

Natura 2000 (pSCIs, SCIs & SAC)	pSCIs, SCIs, <u>SACs</u>		SACs only	
	Number of pSCIs, SCIs, SACs	Area of pSCIs, SCIs, SACs	Number of SACs	Area of SACs
3.1 All sites	<i>143</i>	<i>14890</i>	<i>41</i>	6323
3.1.1 Terrestrial area of sites (excluding marine areas)	<i>No information required</i>	<i>3864</i>	<i>No information required</i>	<i>1341</i>
3.1.2 Marine area of sites	<i>7</i>	<i>11026</i>	<i>4</i>	<i>4982</i>
3.2 Date of database used	<i>OKT 2012</i>			

4. Comprehensive management plans for the Natura 2000 sites (Art. 6(1))

Management plans are considered as operational instruments that outline practical measures to achieve the conservation objectives for the sites in the network (see guidance document).

4.1 Number of sites for which management plans have been adopted	<i>1</i>
4.2. % of the network area covered by management plans	<i>6</i>
4.3. Number of sites for which management plans are under preparation	<i>142</i>

5. Measures taken in relation to approval of plans & projects (Art. 6.4)

List projects/plans for which compensation measures were necessary and with information whether a Commission opinion was requested. Repeat fields 5.1.1.to 5.1.5 for each project/plan as needed.

5.1 Projects/plans with compensation measures	Requested information to be reported for each site
5.1.1 Site code	NL100001
5.1.2 Site name	Waddenzee
5.1.3 Year of project/plan	2008
5.1.4 Title of project /plan	Nuon en RWE Kolencentrale Eemshaven
5.1.5 Commission opinion requested?	<i>NO</i>
5.1.6 Impact of projects in need of compensation measures on conservation status	<i>Optional</i> <i>Free text, max 250 characters</i>

6. Measures taken to ensure coherence of the Natura 2000 Network (Art. 10)

General description of the main measures taken (overview at national level, activities taken including legal measures, systematic studies, links to online resources - do not give detailed site by site descriptions).

Since 1990 the focus has been on setting up the Ecological Main Structure (EMS), a network of existing and new nature areas and the connections between the two. Within the EMS, what could be called a 'no-unless' regime applies, meaning that interventions that affect the area's essential values are not allowed, unless there are serious social motives to do so and this can be compensated.

Initially, robust connections were part of the EMS, to strengthen the spatial cohesion between the larger nature areas, and to extend the smaller areas. In 2011 the decision was made to shift the focus to a better connection between the nature areas and the surrounding agricultural zones, creating a solid EMS.

Where possible, connections are made with nature areas in neighbouring countries. Ultimately, the Dutch Ecological Main Structure should form the uninterrupted pan-European Ecological Network (PEEN) together with nature areas in other European countries.

NL tekst

Sinds 1990 wordt gewerkt aan de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), een netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden en de verbindingen daartussen. Binnen de EHS geldt een nee-tenzij-regiem wat wil zeggen dat ingrepen die de wezenlijke waarde van het gebied aantasten niet zijn toegestaan, tenzij daar zwaarwegende maatschappelijke redenen voor zijn én gecompenseerd kan worden.

Oorspronkelijk waren "robuuste verbindingen" onderdeel van de EHS. Met deze robuuste verbindingen wordt beoogd om de ruimtelijke samenhang tussen de grote eenheden natuur te versterken en kleinere eenheden te vergroten. In 2011 is besloten deze verbindingen te schrappen, en in plaats daarvan in te zetten op het beter verbinden van natuurgebieden met het omringende agrarisch gebied. Hierdoor ontstaan een "robuuste EHS".

Waar mogelijk wordt aangesloten bij de natuur in het buitenland. De Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur moet uiteindelijk samen met de natuurgebieden in andere Europese landen het aaneengesloten pan-Europees Ecologisch Netwerk (PEEN) vormen

7. Reintroduction of Annex IV species (Art 22.a)

Repeat fields 7.1.0 to 7.1.4 for each species as needed.

7.1.0 Species name and code	<i>a) Otter</i>
	<i>b) 1355</i>
7.1.1 Reintroduction period	2002-2008
7.1.2 Reintroduction location and number of individuals reintroduced	In northeast Overijssel: NL9801013 Weerribben, NL2003064 Wieden and NL9803006 Rottige Meenthe en Brandemeer
7.1.3 Is the reintroduction successful?¹	<i>Yes</i> ~~No~~ ~~Too early to say~~
7.1.4 Additional information on the reintroduction	1. http://content.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/AlterraRapport2262.pdf

7.1.0 Species name and code	<i>a) Hamster</i>
	<i>b) 1339</i>
7.1.1 Reintroduction period	2002-2009
7.1.2 Reintroduction location and number of individuals reintroduced	In southern Limburg in 9 separate reserves, in total 762 individuals
7.1.3 Is the reintroduction successful?²	~~Yes~~ ~~No~~ ~~Too early to say~~
7.1.4 Additional information on the reintroduction	http://edepot.wur.nl/163477

¹ Indicating if natural reproduction has already taken place and/or population is growing

² Indicating if natural reproduction has already taken place and/or population is growing

